

240. САСТАНАК СЕКЦИЈЕ ЗА ИСТОРИЈУ МЕДИЦИНЕ СЛА КЊИЖЕВНОСТ И МЕДИЦИНА – ШЕКСПИР И ОТРОВИ

САЖЕТАК ПРЕДАВАЊА

ОТРОВИ КАО СОПСТВЕНА МЕТАФОРА У ДРАМАМА ВИЉЕМА ШЕКСПИРА

ДОЦЕНТ ДР НАТАША ШОФРАНАЦ

Отрови, уосталом као и све хемијске супстанце, код Шекспира припадају домену лекара, апотекара, али и шарлатана и вештица. По принципу хомеопатије, отров може бити и лек, односно противотров. Но, опаснији су, а некада и смртоноснији, отрови којима људи трују туђи ум да би манипулисали њиме. Тако отров у Шекспировим драмама постаје сопствена метафора, а у истој драми може доћи до конвергенције стварног отрова који се сипа у уво уснуле жртве и злонамерних речи које, попут отрова, опет у уши сипају макијавелистички зликовци да би дошли до циља. Природно и натприродно такође се могу прожимати, па у *Магбету* вештице трују предсказањима, дакле опет преко ушију; њихов лонац, у коме се крчкају људске судбине, велика је лабораторија живота и смрти, али њени отрови делују само на оне који поклекну пред искушењем и завире у тај лонац. Тада душу не лече противотрови, већ, опет, речи, уз музику и благотворан сан.

Поред отрова са сврхом смртог исхода (*Хамлет*, *Ромео и Јулија*, *Краљ Лир*, *Антоније и Клеопатра*), код Шекспира су чести и чаробни (љубавни) напици (*Сан летње ноћи*), средства за успављивање (*Ромео и Јулија*) и црну магију (*Магбет*). Најчешће су у питању цветови или корени биљака, змијски или осини отров.

Шекспир нам у сценама са отровима/лековима приказује и ликове лекара и апотекара. Док су лекари цењени чланови друштва, апотекари су сиромашни продавци спремни да самоубици продају отров, само да би узели новац – тај прави отров, како је Ромео рекао апотекару („Не дајеш ти мени отров, него ја теби“).

ОТРОВИ И ТРОВАЊА У ДРАМАМА ВИЉЕМА ШЕКСПИРА ДОЦЕНТ ДР ВЕЉКО ТОДОРОВИЋ

У својим драмама, посебно у трагедијама, Шекспир је у више наврата уводио у радњу акутна тровања ради постизања драмског заплета и компликовања ситуације, а понекад и за разрешења проблема у којима су се налазили његови јунаци. То се посебно односи на драме *Ромео и Јулија*, *Хамлет*, *Антоније и Кеопатра* и *Краљ Цон*.

Иако Шекспир ретко даје прецизан хемијски састав или природу отрова, ипак се из описа ефеката и начина деловања, односно симптома и знакова код отрованог, може претпоставити о којој врсти супстанције се ради, поготово када се зна да су у то време за извршење убистава или самоубистава најчешће коришћени минерални (арсеник, односно арсен триоксид и калијум цијанид), и биљни отрови (екстракти бунике, тисе и мандрагоре). Њихови фармаколошки активни састојци су имали и лековита својства, а токсично деловање се испољавало уколико би се знатно прекорачила терапијска доза, што су добро знали апотекари и лекари али и они који су имали намеру да их злоупотребе у криминалне сврхе. Шекспир уз неке отрове помиње и противотрове и могућност спаса од тровања, али када жели да подигне драмску тензију и истакне смртоносно дејство отрова, онда наводи да нема лека па самим тим ни спаса за онога ко буде изложен том отрову. У Шекспировим драмама отрови су били често коришћени за разрешење личних или политичких сукоба и остварење одређених интереса. Били су и средство за стицање моћи, али су били и метафора за моралну и друштвену декаденцију.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Виљем Шекспир, *Сабрана дела*, Београд: Завод за уџбенике, 1995

Alexander, Nigel: *Poison, Play and Duel*, Routledge and Kegan Paul, London: Routledge, 1971

Coleridge, Samuel Taylor: *Coleridge, S.T. Lectures and Notes on Shakspeare and Other English Poets. Ed. T. Ashe. London: George Bell and Sons, 1897. Shakespeare Navigators. 23 Dec. 2024* <<https://shakespeare-navigators.com/hamlet/Coleridge>

Ribner, Irving: *Patterns in Shakespearean Tragedy*, London: Methuen & Co, 1960

British Council: <https://www.shakespearelives.org/poisons-potions/>

Đarmati Šimon. *Otrovni Šekspir. Šekspirovi otrovi*. IP Dobar naslov, Beograd, 2006.

Lewis R. Goldfrank, Lewis S. Nelson, Marry Ann Howland. *Goildfrank's Toxicologist Emerencies*. Applenton&Lang, Satmford, USA, 2022.

Mettew J. Ellenhorn, Seth Schonwald, Gary Ordog, Jonatan Wasserberger. *Ellenhorn's Medical Toxicology - Diagnosis and Treatment of Human Poisoning*, Williams and Wilkins, Philadelphia, USA, 2019.

Milan Jokanović. *Klinička toksikologija*. Medicinski fakultet Niš, Niš, 2018.